

REBEL CU O CAUZĂ. SAU MAI MULTE

Citind poeziile de început ale lui Andrei Codrescu*, o întrebare aproape inevitabilă ar fi: cum ar fi evoluat poezia lui dacă *nu* ar fi plecat din România? Ar fi rezistat sau nu compromisurilor aproape inevitabile într-o carieră literară într-un regim comunist? În cât de mari necazuri l-ar fi băgat firea lui rebelă? Și așa mai departe. Sau, după cum spune Cosmin Ciotloș în postfața sa, *Trimisul nostru special*, am putea visa la cum ar fi arătat poezia română de după cel de-Al Doilea Război Mondial în condiții de normalitate.

Cartea* începe, aparent cuminte, cu o istorie personală, cu povestea descoperirii în presa vremii a poeziilor sale de început – datorăm aceasta neobositului fler detectivistic al aceluiași Cosmin Ciotloș – pentru a se transforma într-un bulgăre de zăpadă, din ce în ce mai mare, pe măsură ce se rostogolește la vale. Și aceasta este prima ei calitate: amalgamează literatura și viața, istoria propriu-zisă și istoria personală, limbile și literaturile în(tre) care se mișcă poetul. Totul, e bine s-o spunem de la bun început, sub semnul libertății și al rebeliunii.

De la primul contact, e extrem de vizibilă o trăsătură fundamentală a poeziei în general: face ridicol orice comentariu, care, în cel mai bun caz, e o construcție care aproximează grosier ceea ce vrea să descrie, care nimerește întotdeauna alături de ceea ce-și propune să explice. Poezia nu poate fi forțată să vorbească: ea vorbește atunci când vrea ea. Cu cine vrea ea. Și vrea să vorbească doar cu cine e dispus s-o asculte și să intre în rezonanță. Cam cum vorbește marea dintr-o scoică pusă la ureche.

Începuturile sale, o poezie adolescentină de un bun nivel, cu calitățile și defectele specifice vârstei, cu minime concesii de vocabular datorate epocii, constituie un mix de teme și imagistică din zona unui modernism moderat al poeziei române (să zicem, Cercul Literar), Blaga, apoi, citați, Baudelaire, Bacovia și Nerval.

Povestea continuă cu aventuri poetice ținând de supra-realitate: manuscrise pierdute și regăsite în mod miraculos, situații cu care aproape orice scriitor s-a confruntat („Aș putea alcătui un ciclu epic despre lupta cu turnurile de cărți și manuscrise în care sunt zidiți scriitorii”), totul comentat cu umor („Așa se desfășoară ironiile vieții: volumul meu de debut în limba română apare în România după un ocol american de o jumătate de secol. Știe muza cum să se amuze!”); pe lângă diferitele identități asumate de poezia

sa, și despre care va mai fi vorba, intervine observația unui continuum lingvistic și cultural: „filonul meu poetic românesc nu s-a stins abrupt în anul 1968, când am început să scriu în engleză”.

În *Instrumentul negru* se vede limpede imaginea unei lumi strâmbe, opresive, care provoacă revolta. Una, firește, poetică, adică în afara drumurilor bătute: „Noi am crezut în toate revoluțiile și ne-am lăsat în ele ce aveam mai bun. Toate au fost revoluții vesele. Revoluționarii nu îmbătrânesc niciodată, ni s-a spus. Azi noi suntem mai bătrâni decât tații noștri. E adevărat noi n-am văzut nicio luptă de stradă dar amintirea luptelor a ucis mai mulți decât războiul. Fără sânge între noi circulă revoluții plictisite care n-au bordeluri destule și și-au băut toți banii. În cea mai liniștită școală de sat portretele au două capete și pe foile gramaticii românești își leapădă pielea revoluții diverse și flămânde. Sau sătule.”

Tot aici apare și primul său heteronim, unul feminin, Maria Parfenie, care îi dă ocazia feminizării unui canon poetic (Dante, Shakespeare, Blaga, René Char), dar și politic (Marx): „Matriarhatul, totdeauna viu, apare / vizibil în epocile fără istorie”. O sexualitate primară, nerestricționată de nimic, o inocență reală sau jucată caracterizează, de pildă, *Femeia morarului*.

În caracterizarea autorului: „În 1965, Maria era și ea o feministă convinsă, care îți sublinia diferențele cu mânie și mândrie; în 1967, în New York, ea ar fi fost cu siguranță conștientă de radicalismul feminin din cercurile artistice din Village, care au crescut în anii următori într-o mișcare mondială”.

În propriile ei cuvinte: „O femeie e înainte de toate o structură, un pian revoltat, ceva în genul unei revoluții lesbiene în favoarea cuvintelor de gen feminin. Linia strămoșilor nu ajunge ca să dezindividualizeze femeia, ea e un regn fără strămoși, un pustiu nedeclarat. Cartea ei de identitate ar trebui să fie o bombă = sân industrial = singurul schimb pe care-l face cu lumea. Conexiunile ei sunt îndreptate spre interior, spre un spațiu cu ventuze în care locuiesc vânturile, soarele, luna și cosmogonii viitoare indescriptibile” (*Antibucolică feminină*).

Și: „Nu-i deranjați pustiu, nu-i împingeți lemnul la nucidere, abia a început detașarea de regnul vegetal și nopțile lui sunt torturate. El este o formă a mea depășită în care

religii politeiste se suprapun ca ouăle unei case de șerpi. La Judecata din Urmă e rândul meu să-l creez din coasta mea și locul mă doare deja și mă umplu cu lumi albastre și moi de-a lungul viitoarei lipse de coastă” (*Despre bărbat ca inuititate primară*).

Aici și-ar găsi locul distincția dintre poet și activist/ militant/ propagandist: poetul *nu* știe, nu are certitudini. Sau nu e sigur pe ce știe, în afară de faptul că nu există o cale unică și sigură spre ADEVĂR. Poate nici chiar ADEVĂRUL, ci doar păreriile noastre despre acesta, ori micile adevăruri personale: „eu am văzut tot felul de dreptăți încrucișându-se/ ca un experiment de botanică/ zidind cetăți industriale/ târând fum de cauciuc până departe în lumea plămânilor,/ dreptăți de toate rasele și de toate împărățiile/ mișcându-se în mințile topite ale omului de zi,/ cozi de animale în flăcări apar și dispar în ferestrele/ memoriei indiferente,/ eu am văzut tot ceea ce aș fi putut să fiu acceptând/ o dreptate, dreptate,/ dar serile lor cad fără mine,/ eu îmi iubesc femeia pământul și poeziile,/ în casa mea strâmtă/ numai trupul și dragostea au dreptate”. Sau, altfel și mai concis: „Când te părăsește humorul/ Nici domnul nu te salvează. Hârâind pustiei de amiază/ Se răsucesce pe treapta unei bunici nebune/ pe pagina opt”. „Deși despre râs au scris Platon, Aristotel, Spinoza, Kant, Heidegger,/ frații Marx (dar nu Karl): dar n-a fost glumă: ei s-au ocupat mai mult/ de forme rizibile de genul ironie, sarcasm, batjocură și drac nesărat./ [...] / Îmi fac datoria și surâd, dar mai sunt de parcurs ceva pagini până să râd./ Rămân cu poezia că-i mai caldă: eu vin din secolul luminii de pe screen”. Să mai glosăm asupra relației dintre umor și conștiința relativității lumii?

Sau, vorbind de ironia existenței, manifestată din plin și în biografia lui Codrescu (istoria cărții pierdute și regăsite *Femeia neagră a unui culcuș de hoți* ar fi un bun exemplu): „Am vizitat muntele negru de lavă și cenușă, unde numai câteva plăci comemorative mai subzistau, inclusiv una pe un zid dărâmat al unei închisori în care unicul supraviețuitor al erupției fusese închis pentru beție. *Enivrez-vous!*”

Hîrtia de turnesol e textul despre o manifestare legendară a epocii, la care cît pe-aci să participe. Sau la care a participat prin procură: festivalul de la Woodstock: „Gloata mă sufoca, nu puteam să sufăr nici concerte, nici demonstrații. Ultima decadă a anilor '60 până prin 1973 a fost o goană generaționistă către stup, orice stup muzical, mistic sau politic (sau toate în unul) care promitea o căldură trupească împotriva frigului cosmic creat de războiul din Vietnam, corupția nixoniană, halucinațiile viitorului, bas-toanele poliției, retoricile găunoase ale politicianilor. Sute de mii de tineri au fost atrași de profeți și sfinți indieni, de muzică venită din zumzetul cosmic al aripilor unor îngeri galactici, de fiorii mînioși din cauza in justiției. Toate aceste azvârliri colective din epocă, între care și faimosul Woodstock, au avut efecte imediate, dar și pe termen lung. Se resimt până azi – ecourile lor nu-s încă secate, se pre-

lungesc în tehnou-topia-distopia prezentului. [...] Am luat LSD, ayahuasca, ciuperci, psilocibin, am fumat marijuana și hașiș, dar numai cu doi sau trei prieteni. Claustrofobia de mase venea puțin din demonstrațiile de 1 mai din copilărie, deși amintirile mele de atunci sunt destul de plăcute, cu cremvurști și bere. Sursele se duc mai adânc, în genele mele de evreu.”

Experiența lui Codrescu, cu migrația între lumi, cu moștenirea marginalității de minoritar, cu statutul simultan de *outsider* și *insider*, în funcție de reperatele adoptate, explică situația sa, ca și dorința de apartenență la ceva ce să-l reprezinte cu adevărat, fie și prin negativitate: „Fiindcă eram poet, anarhist, aristocrat și cam bătaios, nu m-am identificat cu contemporanii mei hipioți. Retrospectiv privind, am fost protopunk, o generație care se naștea în acel an.”

Și tot de aici, situațiile sale lingvistice: „Am înțeles că scriam poezie într-un limbaj despicaț”; „Limbile mele nu s-au armonizat sau contopit de la început. S-au încăierat des și de multe ori violent, în cărți nerezolvate de expresie, filozofie și tehnologie”; „Ani întregi am scris cronici săptămânale, eseuri și povestiri în limba engleză. Cu româna am avut izbucniri, aventuri, colaborări, dar poezii numai sporadic, în condiții speciale. Scriind două poezii pe săptămână în *Scrisul românesc*, am măsurat distanțele vieții mele prin intermediul limbii alpha și (posibil) omega”.

Moștenire culturală, poliglotismul și dragostea de cărți (o formă a libertății) se regăsesc într-una din cele mai frumoase poezii din volum, *Tanti Ana*: „Sora mamei purta ochelari, citea cărți în română, germană, maghiară și franceză și fuma./ În norul ei de fum copilul care eram se simțea sigur și iubit și stătea nemișcat ore./ [...] / Mama n-a fost mare cititoare și n-a fumat. Cartea/ am scris-o eu și ea a crezut că totu-i în ea adevărat a fost și n-a fost./ Ce-i adevărat e sora ei, povestea bunicului și fumul în care mi-a fost învăluită/ copilăria și se pare și poezia despre care nu știe ce-nseamnă dar e sigură de unde vine”.

Jean Paul vorbește de misiunea de traducător a poetului, din limba naturii în cea umană. Andrei Codrescu, despre cea de navigator, dintr-o limbă în alta. Una care, în lumea noastră globalizată, exprimă o experiență prin care trecem mai bine sau mai rău, dar o facem: „mi-a fost destul de ușor să traduc secțiunile scrise de Ruxandra, dar foarte greu să mă traduc pe mine. Era ca și cum aveam un creier diferit în fiecare limbă, ca două felii de pâine separate de o foaie transparentă, dar impenetrabilă de oțel. Versurile mele românești se uitau la echivalentele lor în engleză ca un copil la adultul cu care-și schimbase corpul”.

*Andrei Codrescu, *Visul diacritic*, Editura Nemira, colecția Vorpă, București, 2021.

¹O mică și simpatică trimitere la Baudelaire.